

The Project Gutenberg eBook of Merauke, en wat daaraan voorafging

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Merauke, en wat daaraan voorafging

Author: Johannes François Snelleman

Release date: December 14, 2007 [eBook #23862]

Language: Dutch

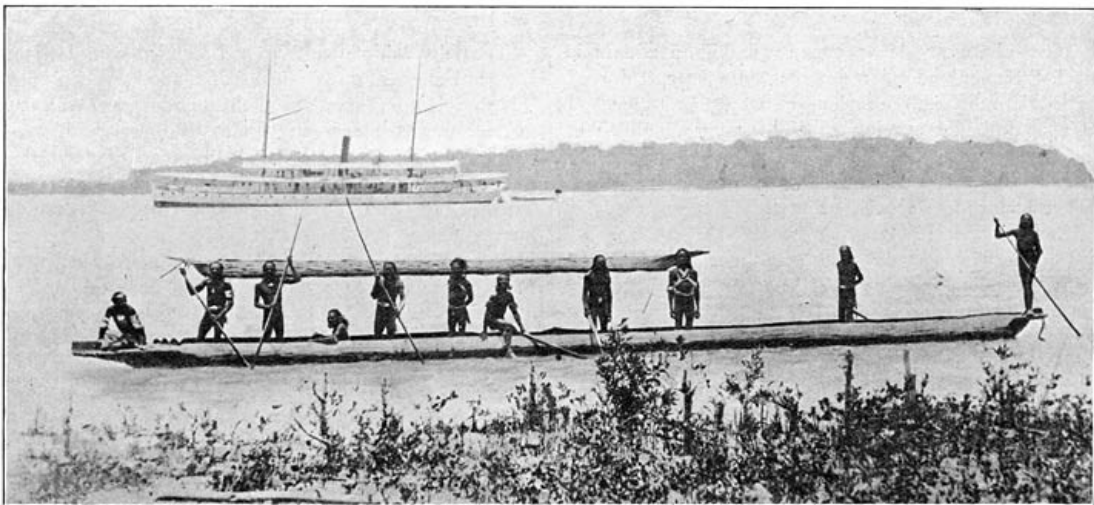
Credits: Produced by Jeroen Hellingman and the Online Distributed Proofreading Team at <http://www.pgdp.net/>

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MERAUKE, EN WAT DAARAAN VOORAFGING ***

[105]

Merauke, en wat daaraan voorafging.

Door Joh. F. Snelleman.

Prauw op weg naar Merauke.

Heel Nederlandsch Nieuw-Guinea, d. i. de westelijke helft van het groote eiland, heeft langen tijd tot de residentie Ternate behoord; eerst in 1902 is de afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea daarvan gescheiden en tot een afzonderlijke assistent-residentie verheven. Om uit de Koloniale Verslagen de geschiedenis van onze vestiging op de zuidkust te leeren kennen, heeft men vóór 1902 de berichten omtrent de residentie Ternate, daarna de mededeelingen onder het hoofd Zuid-Nieuw-Guinea te raadplegen.

Onze aanraking met het land en zijne bevolking in het uiterste oosten van den Archipel is betrekkelijk van recenten datum, maar toch ouder dan men gewoonlijk meent. Zij is begonnen een jaar of zestien geleden, in 1891, toen, in Januari, in werking trad de nieuwe regeling van den dienst der Paketvaart-Maatschappij, waardoor om de twaalf weken van Ternate uit zoowel de noord- als de zuidkust van Nieuw-Guinea met de op kontrakt varende mailbooten kon bereikt worden. Op de zuidkust voer de boot door tot den 141sten lengtegraad, maar van eenige

handelsbeweging was in de eerste jaren geen sprake. Het was meer een vlagvertoon op de grenzen van ons gebied; op de eerste kontraktueele reis werd het weder zóó ongunstig, dat op het eindpunt, waar de *Camphuys* twee etmalen ten anker lag, 't niet mogelijk bleek verbinding met den wal te krijgen, en voor zoover bespeurd was, hadden de inlanders, nogal verstandig, geen pogingen gedaan om zich naar het stoomschip te begeven.

Op zijne tweede reis kreeg hetzelfde schip, van 141 naar 140°30', dus noordwestwaarts stoomende, een groote en volkrijke kampong in 't gezicht, waarvan de bewoners, blijkbaar op kennismaking niet gesteld, op de nadering der stoombarkas vluchtten.

Af en toe maakte een gouvernements-ambtenaar, de posthouder van Patani op Halmahera, deze reizen mede; zoo ook weder de reis in Januari 1892, omdat in den loop van 1891 vanwege den Gouverneur van Britsch Nieuw-Guinea langs diplomatieken weg gevraagd was of de strooptochten niet een einde konden nemen, die de Tugere's, een stam waarschijnlijk thuisbehoorende in het Nederlandsch gedeelte van Nieuw-Guinea, naar het Engelsche gedeelte des eilands en ook naar de naburige Queensland-eilanden ondernamen. De posthouder zou nu inlichtingen inwinnen omtrent deze lastige Papoea's en hij kreeg aanraking met hen in de zoeven genoemde, of eigenlijk niet genoemde, groote kampong, die later Sileraka of Selerieka gedoopt werd, maar ten slotte bleek te heeten Seriere of Sariere. De posthouder werd aan de inlanders voorgesteld door een Engelschen zendeling, zekeren heer Montague, die reeds met hen kennis gemaakt had, deugdelijk zelfs, en over hen tevreden was, zoowel over de Tugere's die hem niet opaten, als over de stammen die hij op zijne reis uit het binnenland naar de kust ontmoette. Er werd nu te Sileraka een Nederlandsch wapenbord opgesteld en een Hollandsche vlag geheschen; gezamenlijk met de ongewapende inlanders deed men een wandeling door de kampong, en ten slotte droegen deze de bezoekers naar de sloepen, ongetwijfeld meenende, dat zij hen nu wegdroegen voor goed.

[106]

De reeds genoemde heer Montague, het zij ter loops vermeld, heeft een veelbewogen tijd te midden der inlanders doorgebracht en zijne avonturen beschreven in een verhaal, dat men zoowel in het Tijdschrift van het Aardrijkskundig Genootschap (dl. IX, 1, blz. 506) als in het Maandbericht van het Ned. Zendelinggenootschap (n°. 6, Juni 1892) vindt opgenomen.

Nu de posthouder ongedeerd teruggekomen was, besloot de Regeering hem nabij de grens als vertegenwoordiger van het gezag te stationneeren, met eenige gewapende politie-dienaren; hij zou in last hebben kennis omtrent taal, land en volk op te doen en te trachten langs vredelievenden weg de bewoners aan eenige orde te gewennen en—indien zij zich werkelijk aan rooftochten bleken schuldig te maken—zoo mogelijk door overreding hen daarvan af te brengen.

Den 7^{den} December 1892 werd diensvolgens de posthouder van Patani, in gezelschap van een katholieken zendeling, aan wal gezet op een bewoonde plek, die hij als het boven vermelde Sileraka herkende. Hij beschikte over een buiten de kampong opgericht etablissement, 12 gewapende politiedienaren, 10 mede met beaumont-geweren gewapende dwangarbeiders en voor 3 maanden levensmiddelen. Maar van deze bleef nog over; want nadat de *Java* en de *Zeemeeuw* vertrokken waren, maakte de aanvankelijke vriendschappelijke gezindheid der bevolking plaats voor een vijandige; eerst waren 't kleine diefstallen en weinig beteekenende aanvallen waarvan deze pioniers te lijden hadden, maar weldra werden de aanrandingen van ernstiger aard, zoodat de posthouder, toen de mailboot *Camphuys* den 6^{en} Januari 1893 ter reede kwam, met heel zijn hebben en houden—op één vermoorden pradjoerit na—scheep ging. Aan "eenige orde" waren deze Papoea's nog niet gewend. Vermoedelijk vonden zij het tegen de orde, dat vreemde menschen zich ongevraagd in hun land kwamen neerzetten en met schietgeweer er den baas speelden.

Nu komt er stilstand. De booten van de Paketvaart voeren kontraktueel naar den 141sten graad; af en toe verscheen een onzer oorlogsschepen in deze oostelijke wateren en ten behoeve der hydrografische opneming kwam er een flottielje-vaartuig; maar aanraking met de bevolking kreeg geen dezer schepen, tenzij men daartoe wil rekenen het oppikken van drie vrouwen, die met hare prauw ter hoogte van Prins Hendrik-eiland uit de koers en in gevaar geraakt waren en door de *Borneo* medegenomen werden naar Ternate, omdat het ondoenlijk was hen ergens aan land te zetten.

Eerst heel op 't laatst van 1899 deed het oostelijk gedeelte van Zuid-Nieuw-Guinea weer van zich spreken, naar aanleiding van het droevig verdwijnen van eenige scheepsofficieren van de tot de vloot der Paketvaart behoorende *Generaal Pel*.

Toen dit schip den 27sten December van dat jaar ten anker lag op eenigen afstand

bewesten den 141sten lengtegraad, dus dicht bij de grens van ons gebied, maakten eenigen van de Europeesche bemanning het plan om te trachten eene ontmoeting te hebben met de inboorlingen. Op hun verzoek, en onder aanbeveling van de noodige omzichtigheid, gaf de gezagvoerder daartoe vergunning, zooals ook wel vroeger enkele malen iets dergelijks vergund was. Des voormiddags te 8 uur lieten zich de 1ste en de 2de officier en de 2de, 3de en 4de machinist, ieder met een revolver gewapend, door een 4-tal inlandsche schepelingen naar den wal roeien. Ter hoogte van de negorijen Joubrika en Bouterika (beter: Baderike) ging de sloep in 4 à 5 voet diep water voor dreg, en was weldra omringd door tal van ongewapende inboorlingen, met wie een ruilhandel begonnen werd. De ontvangst was zeer vriendschappelijk; onder de menigte aan het strand bewogen zich ook vrouwen en kinderen en er scheen zoo weinig gevaar, dat de 2de officier en twee der machinisten besloten met de inboorlingen naar den wal te gaan, waar zij spoedig uit het gezicht geraakten. De afspraak was dat zij niet langer dan een half uur zouden wegblijven. Na geruimen tijd te vergeefs op de terugkomst hunner kameraden gewacht te hebben, terwijl intusschen niemand zich meer aan het strand ophield, zagen de in de sloep achtergeblevenen eindelijk een 40-tal inboorlingen aankomen, die, door de zee wadende, de sloep trachtten te bereiken; toen zij dicht genoeg in de nabijheid waren gekomen, haalden zij hunne pijlen en bogen, die zij verborgen hadden weten te houden, te voorschijn en schoten een regen van pijlen op de sloep af, door één waarvan de in de sloep gebleven 1ste officier van de *Generaal Pel* in de borst ernstig gewond werd. Niettemin gelukte het den opvarenden te ontkomen en met de sloep naar boord terug te keeren.

Des anderen daags begaf zich de gezagvoerder met de stoomsloep en een andere sloep met 10 inlandsche schepelingen naar de kust, om zoo mogelijk de achtergehouden personen terug te halen. Van deze werd echter niets bemerkt en voeling met de bevolking werd niet verkregen, daar eenige tientallen inboorlingen aan het strand pijlen afschoten, waarmede zij echter de sloepen niet konden bereiken. Na nog gewacht te hebben en vervolgens nog langs vier andere negorijen aan de kust te hebben gestoomd, zonder van de vermisten iets te zien, keerden de sloepen naar boord terug, waarna de *Generaal Pel*, hare reis vervolgende, koers zette naar Dobo op de Aroe-eilanden.

Hier vond de *Pel* het voor wetenschappelijk diepzee-onderzoek ingericht flottielje-vaartuig *Siboga*, dat onmiddellijk naar den naastbij gevestigden gewestelijken bestuurszetel, Amboina, vertrok, om van het gebeurde kennis te geven en den gewonden 1sten officier in het hospitaal te doen opnemen.

Aanstands werden nu van bestuurswege maatregelen genomen om de vermiste scheepsofficieren zoo mogelijk te hulp te komen. Den 4^{den} Januari 1900, twee dagen nadat de *Siboga* te Amboina was aangekomen, vertrok van daar het flottielje-vaartuig *Serdang* naar Fak Fak, waar zich den 9^{den} de controleur van West- en Zuid Nieuw-Guinea met eenige gewapende politiedienaren en verder personeel inscheepten.

[107]

Eerst werd nog naar Dobo gestoomd tot het innemen van kolen, waarna de *Serdang* den 15^{den} het onbewoonde eiland Habeeke (Vleermuis-eiland) bereikte, waar, op 4 kilometer uit den wal, geankerd werd; dit is namelijk het eenige punt der zuidkust van waaruit men zich, wat de ligging betreft, het gemakkelijkst met de bevolking in verbinding kan stellen, omdat de inboorlingen op het achtergelegen gedeelte van den vasten wal geacht werden betrouwbaarder inlichtingen te zullen verschaffen dan de bewoners der schuldige of medeplichtige negorijen.

Van het vasteland zag men een paar prauwen oversteken, en allengs verzamelde zich op Habeeke eene groote menigte inboorlingen, die er zich een nachtverblijf kozen, door het maken van hutten van klapperbladeren. Nadat den volgenden ochtend op de *Serdang*, door het wuiven met lange witte doeken, teekens waren gegeven dat het schip met goede bedoelingen kwam, roeiden eenige prauwen naar het stoomschip en gaf een dertigtal der opvarenden gevolg aan de uitnoodiging om aan boord te komen. Na langdurige door gebaren uitgevoerde onderhandelingen met deze nog geheel in den natuurstaat verkeerende inboorlingen, rees bij den controleur aanvankelijk het vermoeden, dat de drie scheepsofficieren van de *Generaal Pel* niet vermoord waren, doch gevangen gehouden werden, en hij wist zes inboorlingen te overreden aan boord te blijven, terwijl de anderen met hunne prauwen zich naar de verblijfplaats der gevangenen zouden begeven om dezen tegen eene goede belooning naar de *Serdang* te brengen.

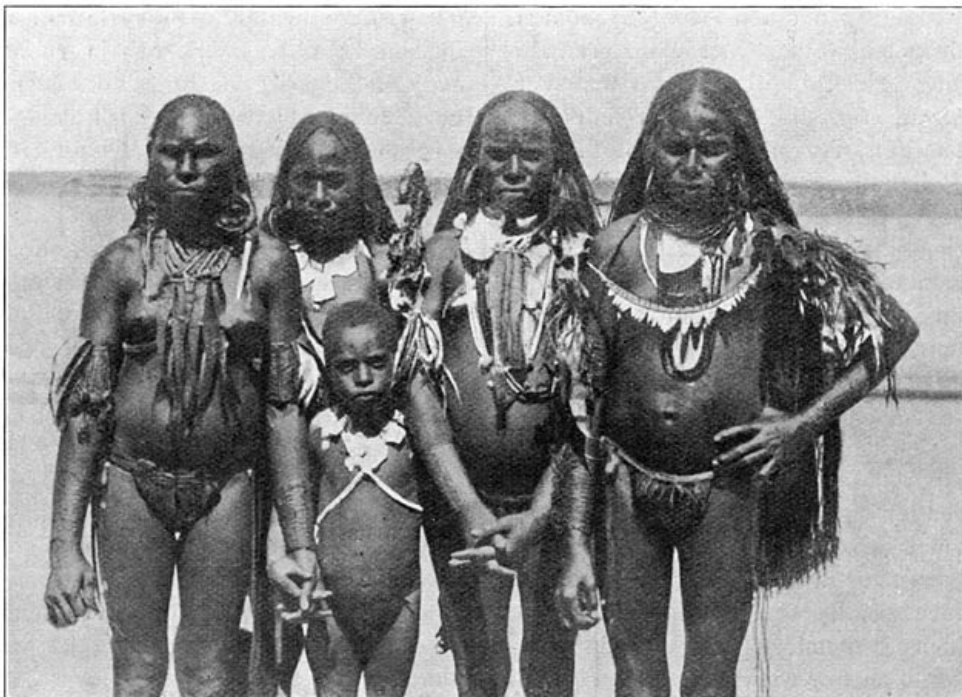
Den 17^{den} kwamen een paar prauwen langs zijde van het stoomschip, grootendeels met dezelfde personen bemand, die den vorigen dag aan boord waren geweest. Toen bleek, dat zij het overeengekomene niet begrepen hadden, en er werd getracht eenigen hunner te bewegen om met de *Serdang* mede te reizen en eene

prauw mede te nemen. Van de zes inboorlingen, die aan boord overnacht hadden en zich tot dusver niet angstig hadden getoond, sprong er één overboord; de vijf anderen en nog een achtstal, wier prauw geheschen werd, bleven aan boord. Doordien er iets aan de machine moest verricht worden, kon de *Serdang* eerst den volgenden dag onder stoom gaan. Dit scheen den inboorlingen aan boord te lang te duren; althans zij vroegen om met hunne prauw naar Vleermuis-eiland te mogen teruggaan, wat toegestaan werd, onder voorwaarde dat zij den volgenden morgen aan boord zouden terug zijn. Den 18^{den}, na eenigen tijd vruchteloos op hen gewacht te hebben, lichtte men het anker; bij het voorbijvaren van Vleermuis-eiland stak een prauw af, maar het bleken niet de personen te zijn, die beloofd hadden aan boord te zullen komen. Eindelijk ging nu de *Serdang* voorgoed onder stoom, koers zettende naar de ankerplaats van de *Generaal Pel* (8° 36' Z. B.—140° 12' O. L.) Den 20sten ankerde het schip ter hoogte van de negorij Joubrika, maar van de bevolking was geen spoor te zien. Nochtans werd, op verzoek van den controleur, de witte vlag geheschen, een kanonschot met los kruit gelost, en des avonds gedurende een half uur het zoeklicht op den wal gericht, doch er kwamen geen prauwen uit. Intusschen was de zee zoo onstuimig geworden en de wind zoodanig toegenomen, dat aan eene gemeenschap met den wal niet te denken was, terwijl het, met het oog op het hard doorkomen van den westmoeson, niet was te voorzien dat spoedig eene verbetering zou intreden.

De kommandant van de *Serdang* achtte zich onder die omstandigheden niet verantwoord om eene sloepen-flottielje onder den wal voor dreg te laten liggen, of een gedeelte der manschappen op den wal te laten bivakkeeren; en dit zou tot het verkrijgen van eenig resultaat stellig noodig geweest zijn, in verband met den grooten afstand tot het schip en den te vreezen langen duur der onderhandelingen met de bevolking; deze toch zouden niet zoo spoedig afgeloopen zijn, want tolken waren niet aanwezig en het viel niet te berekenen hoe lang de nasporingen konden duren die noodig zouden zijn om de schuldige negorij of negorijen te vinden.

Bovendien kon de *Serdang* ook niet te lang op beter weer wachten, omdat rekening was te houden met den kolenvoorraad aan boord. Het was een hard gelag deze wateren te verlaten, zonder het doel te hebben bereikt. Te Soerabaja gekomen, werd de *Serdang* met spoed gereed gemaakt voor een nieuwen tocht naar de plaats van waar zij kwam—zoodra de westmoeson ter zuidkust van Nieuw-Guinea in kracht zou zijn afgenomen—om zekerheid te krijgen omtrent het lot der gevangen genomen scheeps-officieren.

Den 6^{den} Maart 1900 ankerde het schip 5 kilometer uit den wal ter hoogte van de negorijen Joubrika en Bouterika, en den volgenden morgen werd een verkenningstocht langs het strand gemaakt. Uit de aanwijzingen van den djoeroemoedi, roerganger, van de *Generaal Pel*, die bij het gebeurde in December was tegenwoordig geweest, bleek, dat de plaats, waar de sloep van dit stoomschip destijds landde, gelegen was tusschen de beide bovengenoemde negorijen en dat Bouterika de negorij was, waarin de gevangen sloop-officieren verdwenen waren. Ruim twee uren werd langs het strand gevaren, waar, onder bijna onafgebroken rijen van klapperboomen, negorij aan negorij paalt.

Vrouwen van Merauke.

De geheele kust is sterk bevolkt en de inlanders worden ons door de opvarenden van de *Serdang* beschreven als fors gebouwd, afzigtelijk toetakelde, woeste menschen, die landbouw noch veeteelt kennen en menscheneters zijn. Bij het naderen van de kust stroomde de mannelijke bevolking uit alle naburige negorijen naar het strand en liep op grooten afstand met de sloepen mede, die vaak drijvend werden gehouden om te zien welke houding de bevolking zou aannemen. Uit alles bleek duidelijk, dat hare gezindheid alles behalve vriendschappelijk mocht heeten, waarvoor trouwens geen enkele reden was. De sloepen deden toen alsof een landing onmogelijk was, en men wuifde den inboorlingen toe, om hen te bewegen aan boord van de *Serdang* te komen, terwijl men hun geschenken toonde. Daarop werd weder koers gezet naar het van den wal zeer goed zichtbare schip. Te vergeefs echter wachtte men den volgenden dag de komst der inboorlingen af, die met hunne prauwen veilig het schip hadden kunnen bereiken, en vroeg in den morgen van den 9^{den} Maart werd met eene flottieltje, bestaande uit de stoomsloep, drie andere sloepen en een orembaai (een opgebouwd kielvaartuig zonder vlerken) met de geheele landingsdivisie van de *Serdang* aan boord, naar den wal gestoomd. Ter hoogte van de negorij Bouterika kwam de mannelijke bevolking langzamerhand van alle kanten opdagen, ditmaal echter zonder wapenen, en om dit duidelijk te toonen liepen de mannen met de beide armen omhoog. Aanvankelijk moest de landingsdivisie tot het middel door het water waden, om de kust, en vervolgens anderhalf uur marcheeren om de negorij Joubrika te bereiken. Op weg daarheen namen de inboorlingen voortdurend in aantal toe en blijkbaar zonnen zij op verraad. Hunne mededeelingen gaven weinig hoop, dat de verdwenen scheeps-officieren ooit zouden terugkeeren. Elf inlanders, die beweerden, dat in de negorij Kondo onim de schuldigen huisden, en die bereid waren den controleur daarheen te brengen, werden medegenomen naar boord, om de ligging van deze plaats aan te wijzen. De *Serdang* stoomde op, en toen moet er groote angst zijn gerezen in het gemoed dezer wegwijzers, want zij trachtten over boord te springen, wat aan vijf hunner gelukte; de zes overigen werden gekneveld en al spoedig bekenden deze, dat Kondoonim nooit bestaan had, en dat al de om en bij Bouterika en Joubrika gelegen negorijen aan de ontvoering der Europeanen schuld hadden. Het zestal werd te Fak Fak ontscheept, en bewaard om later, wanneer zij Maleisch zouden geleerd hebben, als tolken te dienen. Een verder plaatselijk onderzoek en eene bestraffing der schuldigen werd onnoodig geoordeeld, nu het voorloopig wel onmogelijk zou zijn vriendschappelijke aanraking met de Tugere's dezer streken te verkrijgen, na de wegvoering van elf hunner.

[108]

Reeds in 1897 bestond het plan om, zoodra een geschikt punt voor een bestuursvestiging ter zuidkust van Nieuw-Guinea zou zijn gevonden, die kust van de afdeeling West- en Zuid-Nieuw-Guinea af te scheiden en onder het bestuur van een afzonderlijken controleur te plaatsen. Aangezien de sedert door de Marine verrichte opnemingen niet tot het gewenschte doel leidden, bleef het denkbeeld rusten, totdat in December 1899 het hier beschreven voorval met de scheeps-officieren van de *Generaal Pel* en een klacht van de Britsche regeering betreffende een omstreeks denzelfden tijd door de Tugere's in het Britsche gebied op Nieuw-Guinea ondernomen strooptocht, aanleiding gaven om door den, inmiddels tot assistent-resident-titulair van West- en Zuid-Nieuw-Guinea bevorderden controleur een onderzoek te doen instellen naar de gegrondheid van de bewering der Britsche regeering, dat die Tugere's afkomstig zouden zijn geweest uit ons gebied.

Tugere is een naam die ter zuidkust van Nederlandsch Nieuw-Guinea niet bekend is; in de ten oosten der Bensbach-rivier gesproken dialecten beteekent het woord "mesdrager"; de roovers, van het westen komende naar Britsch Nieuw-Guinea, plegen steeds, als zij op een hongt-tocht uitgaan, aan een koord om den hals een mes van bamboe te dragen, dat zij bepaaldelijk gebruiken om de hoofden der vijanden af te snijden. Tugere is feitelijk een scheldnaam, evenals 't "slaaf" beteekenende Papoe of Papoea, en Tugere's worden genoemd de beruchte koppensnellers van de zuidkust van Nieuw-Guinea. Vraagt men den inlander waar de Tugere's wonen, dan wijst hij naar de grens, westwaarts van de Toro Koesa (de Bensbach-rivier) en dan zegt hij, dat zij koppensnellers zijn, en dat er twee stammen van Tugere's zijn, de Merauke- en Amberauke-stammen.

De bevolking der op Britsch gebied liggende Bensbach- en Morehead-rivieren waagt zich, uit vrees voor ontmoetingen met de Tugere's niet naar het strand. Eerstgenoemde is in lichaamskracht en getalsterkte niet opgewassen tegen de Tugere's, die bij haar vergeleken reuzen zijn; zij mist de geestkracht om zich te verzamelen en hare aanranders weerstand te bieden en is zóó bevangen door de Tugere-vrees, dat zij liever wegloopt dan have en goed verdedigen. De Moreheadsche menschen zijn kleine, nietige personen, goedaardig van karakter. Het eenige wat zij doen ter beveiliging hunner negorijen, is het bouwen van hooge, houten versperringen daaromheen. Verschillend zijn de menschen, maar ook verschillend zijn de prauwen, de wapens, de sieraden: het is, zooals ook in Noord-

Nieuw-Guinea op te merken valt, alsof de politieke grens met de ethnografische samenvalt.

Man van Merauke.

Er is niet aan te twijfelen of de Tugere's, onze landgenooten, destijds periodiek goed geslaagde hongitochten naar het Britsche gebied ondernamen; maar wel mag betwijfeld worden of zij ooit het verbod om deze tochten te houden hebben gehoord of begrepen. Elders op Nieuw-Guinea gaat de bevolking uit op hongitochten, zoodra zij zich onbespied waant—zou zij dat hier, in dezen uitersten uithoek, dan nalaten? De wet is hard, maar het is de wet: de koppen die men medebrenkt van deze tochten zijn noodig om aan de kinderen thuis namen te geven. Zijn de mannen in langen tijd niet erop uit geweest, dan blijven vele kinderen in de kampong zonder naam.

[110]

Het waren de *Sumatra* en de *Serdang* die den 26sten November 1900 op een afstand van 7 zeemijlen vóór de monding der Amberauke-rivier ankerden, en den dag daarop kwamen vier prauwen uit die rivier, met mannen, vrouwen en kinderen, pisangs, bloemen en een varken; zij wilden niet aan boord komen en kregen naar huis de boodschap mede, dat de heeren van de stoombooten spoedig zouden landen. De ontmoeting met de bevolking in de strandnegorij Koembeke was vriendschappelijk; de menschen waren vrolijk en mededeelzaam, maar ook erg vrij en toeschietelijk, zoodra zij kans zagen iets te kapen. Bij kleinigheden bleef het niet: het kamp werd op een nacht beschoten en nogmaals den ochtend daarop; de negorijen bleken bij onderzoek verlaten, de huisdeuren gesloten; de bewoners waren naar een begroeid terrein gevluht en loerden erop om den troep in den rug aan te vallen. Zich ijlings in het kreupelhout verschuilen, verstaan deze inboorlingen even meesterlijk als het plotseling in massa's uit hoeken en gaten te voorschijn treden, met de handen vol wapens.

Voor eene vervolging van de "kwaadgezinden", zoo noemt men hen die nog niet begrijpen de zegeningen van een ordelijk bestuur, voor eene vervolging van deze onwetenden tot dieper het binnenland in, was de troep onvoldoende toegerust en niet groot genoeg; de beide sloepen-flottieljes keerden dus naar boord terug en de *Sumatra* en de *Serdang* verstoomden naar den mond van de Merauke-rivier. Bij het binnenvaren dezer breede, diepe en mooie rivier, bleek de waterweg tusschen de zandbank, vóór den zuidelijken oever, en den noorderoever zoo diep en breed,

dat grootere schepen, zonder het getij af te wachten, naar binnen stoomen en tot vlak bij den oever kunnen gemeerd liggen; hoe woest de zee buiten ook moge wezen, in de haven is het altijd rustig. De oevers der rivier zijn aan de monding een meter of drie hoog, en op en om uitgestrekte, vruchtbare grasvlakten staan groote klapperbosschen, waartusschen de sterk bevolkte negorijen der inlanders gebouwd zijn.

In den beginne was het ook hier, aan de Merauke-rivier, weder koek en ei met de inlanders, maar lang duurde het niet. Op een marsch door de dorpen het binnenland in, langs de mooi aangelegde, goed onderhouden, omheinde tuinen, werd de troep herhaaldelijk van alle kanten beschoten, zoodat naar vier zijden vuur gegeven moest worden; ook op den terugtocht langs het strand moest op de schietende bevolking teruggeschoten worden en de negorij Kajakerika verbrand. Na deze tuchtiging heeft de bevolking nergens meer geweld gepleegd of zich verzet; de twee door haar geleden nederlagen zijn van dien aard geweest, dat zij zelfs niet heeft durven wreken het verbranden van een harer voornaamste negorijen. Maar de lust tot rooven bleef: de zeden dezer menschen werden niet plotseling gelouterd door het vuur in de kampong; eenige tot het doen van metingen bij het kamp geplaatste vlaggen werden 's nachts dadelijk weggehaald en een Nederlandsche vlag werd, na het verlaten van het kamp, geroofd door een inlander, wiens oog van verlangen zal geschitterd hebben bij het zien van de geliefde Hollandsche driekleur.

De beide schepen zijn vervolgens naar Selerika gestoomd, dat een in alle opzichten ongunstig gelegen negorij voor een bestuursvestiging bleek. De keus was dus niet lastig; nu, ter voorkoming van verdere invallen en rooftochten der Tugere's, waardoor moeilijkheden met het naburige Britsche bestuur konden ontstaan, de noodzakelijkheid gebleken was om de inboorlingen van de zuidkust onder geregeld bestuur te brengen, lag het voor de hand de oevers van de Merauke-rivier te kiezen als plaats van waar het gezag zijn stralen naar zuid-oost en naar noord-west zou uitzenden. Met het oog op den verren afstand tusschen deze kust en de hoofdplaats Ternate, zou deze bestuursvestiging van de residentie Ternate afgescheiden en aan het gezag van den sultan van Tidore moeten onttrokken worden, terwijl het hoofd van het bestuur direkt onder den gouverneur-generaal zou dienen te staan.

Wegens het urgente van den maatregel werd reeds den 18^{den} Juni 1901 de afdeeling West- en Zuid-Nieuw-Guinea tijdelijk gesplitst in de afdeelingen West-Nieuw-Guinea en Zuid-Nieuw-Guinea, de laatste onder een assistent-resident, en omvattende het kustgebied van Kaap Steenboom tot aan de monding van de Bensbach-rivier en omliggende eilanden. Voorts werden de noodige fondsen en personeel, waaronder een korps gewapende politiedienaren, voor de nieuwe vestiging toegestaan en bepaald, dat de assistent-resident zou zijn gevestigd te Merauke. Inmiddels was met den sultan van Tidore, de leenvorst, onder wiens rechtstreeksch bestuur ook de westelijke helft van Nieuw-Guinea heet te staan, op 7 October 1901 een suppletoir kontrakt gesloten, waarbij het gebied der tijdelijke afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea onder rechtstreeksch Nederlandsch bestuur werd gesteld; dat gebied werd den 20sten Januari 1902 verheven tot een zelfstandig gewest, en ten slotte kreeg Merauke een tijdelijke militaire bezetting van 4 officieren en 160 man, benevens het noodige administratief en geneeskundig personeel.

Met de werkzaamheden voor deze vestiging te Merauke kon toen een aanvang gemaakt worden. De inboorlingen toonden zich aanvankelijk alweder goedgezind, maar reeds na enkele dagen werden zij hoe langer hoe opdringender en driester. Zij stalen alles wat zij machtig konden worden, en op 22 Februari vermoordden zij 5 chineesche timmerlieden, 2 politiedienaren en 1 mandoer over de dwangarbeiders, die zich heimelijk buiten den bewakingskring hadden begeven; de lijken werden zonder kleederen en onthoofd teruggevonden. Den volgende nacht trachtte de bevolking de boeien voor de betonning weg te halen, en ofschoon dit haar toen kon worden belet, wendde zij later nog herhaaldelijk pogingen daartoe aan, die enkele malen gelukten. De tegen de schuldige negorijen afgezonden militairen konden niet veel uitrichten, daar de woningen steeds verlaten bleken.

Den 23sten Februari werd, veiligheidshalve, voor de inboorlingen een verboden kring vastgesteld, hetgeen niet wegnam dat in den nacht van 26 op 27 Februari eene bende van naar schatting ongeveer 1000 Tugere's uit de omstreken van het reeds genoemde Bouterika een overval waagde op de wachtposten van het nieuwe emplacement. De aanvallers werden echter, zonder verliezen aan den kant der bezetting, teruggeslagen, met achterlating van vele dooden en een groot aantal wapens, bestaande uit lansen, knotsen, bogen en pijlen. Sedert hield de bevolking in dit lieve land zich rustig, blijkbaar alleen uit angst voor onze vuurwapens, want voor niet met geweren gewapende personen toonde zij hoegenaamd geen vrees. Integendeel trachtte zij die tot zich te lokken, om ze dan onverhoeds te overvallen,

te onthoofden en te berooven. Dit lot trof ook hoogstwaarschijnlijk in het laatst van Maart dertien van een vijftiental Atjehsche dwangarbeiders, die met een groot aantal anderen in het bosch aan het bamboekappen waren en zich heimelijk hadden verwijderd. Van de vermisten toch werd niets meer vernomen, en evenmin van vier Javaansche gestraften, die zich met zes anderen in den aanvang van April buiten de ijzerdraad-versperring van het militair kampement gewaagd hadden. Van twee andere dezer Javanen werden later de onthoofde en beroofde lijken teruggevonden. Twee van de gedroste Atjehers en vier Javanen hadden zich nog bijtijds uit de voeten weten te maken.

Tot half Maart was de gezondheidstoestand bevredigend, maar toen kwamen er onder de militairen gevallen van beri-beri voor. Hoewel het klimaat van Merauke tot dusver voor tamelijk gezond gehouden werd, verergerde de toestand weldra zoodanig, dat half April eenige militairen en schepelingen, 152 dwangarbeiders en 8 hunner mandoers, 5 politiedienaren, en 42 werklieden en vrouwen, lijders aan beri-beri, koorts en buikziekte—misschien voor een deel uit angst voor de vreemde manieren der inlanders—met spoed moesten weggezonden worden.

Langzamerhand werd de houding der bevolking wel iets vriendschappelijker; en toen de eerste helft van 1902 ten einde begon te loopen zocht zij, op haar beurt nu, herhaaldelijk aanraking met de bezetting. Maar zonder gevolg, want men achtte het niet geraden voorkomend te zijn, zoolang het stelen en koppensnellen geen einde had genomen en de bevolking er niet van doordrongen was, dat die misdrijven steeds streng door het bestuur zouden gestraft worden.

Er verliep inderdaad nog geruimen tijd voordat eenige verandering ten goede in de houding der bevolking viel te bespeuren. Was er al geen sprake meer van moord, omdat de pioniers, door de ondervinding geleerd, zich niet meer zonder militaire dekking buiten het bestuurs-emplacment waagden, met stelen werd steeds voortgegaan. In April werden, en nog wel van het terrein waarvoor de *Nias* ten anker lag, pijpen voor de artesische boringen en een vat koolteer ontvreemd, en in Mei bleken herhaalde malen de voor de monding van de Merauke-rivier gelegen boeien weggenomen. Bij een van deze gelegenheden werden de van den noordelijken oever dier rivier afkomstige inboorlingen op heeterdaad betrapd door den gezagvoerder van de *Van Doorn*, waarna de assistent-resident met eene 30 man sterke kolonne een tocht naar dien oever ondernam, ten einde de schuldige negorijen onder vuur te nemen. De hoop dat de inboorlingen daardoor een gevoelige les zouden hebben gekregen bleek ijdel, want in het laatst van Mei stalen de Tugere's, uit dezelfde streek afkomstig, nogmaals eene boei, waarop de *Nias*, die het onderricht voortzette, eenige granaten in de negorijen wierp. De uitwerking van die beschieting kon door den grooten afstand niet worden nagegaan, doch zij schijnt toch—wie zou eraan twijfelen!—den noodigen indruk te hebben gemaakt, want groote diefstallen zijn sedert dien tijd niet meer voorgekomen.

Dat de toestand wel verbeterde blijkt uit het feit, dat men aan de inlanders toestond zich vrij te bewegen op het terrein der nederzetting, terwijl het hun vroeger verboden was binnen de ijzerdraadversperring te komen. Daarbinnen was het veiliger dan daarbuiten; half Augustus verdwenen 's nachts uit hunne barakken 28 Atjehsche dwangarbeiders, die meenden dat er nu reeds alom orde heerschte; zij waren naar Koeperike gegaan, kregen daar ongenoegen met de bewoners en werden, op twee na die ontkwamen, gedood. De 26 geprepareerde koppen zijn, toen de Koeperikers verjaagd werden uit hunne negorij, teruggevonden.

Zoo ging het met de veiligheid op en neer, evenals met de gezondheid. Er kwam allengs meer vertier op de plaats; Chineezzen, Arabieren en Klingaleesche handelaars kwamen er zich vestigen en er ontstond een levendige handel met de inboorlingen die klappers brachten voor het bereiden van copra, in ruil tegen ijzeren gereedschap en katoentjes; op de markt kwamen zij ook hunne landbouw-producten brengen, zoomede de visch uit de zee en de rivieren.

En, nu bijzondere voorvallen gaan ontbreken, wordt het verhaal langzamerhand minder interessant; prauwvaart en passerbezoek nemen belangrijk toe, de vrees voor deze blanke vreemdelingen zit er bij de inlanders nu voor goed in, en van hunne baldadigheid en diefstaligheid wordt geen overlast meer ondervonden. Het vroeger nogal eens voorgekomen stelen van de boeien voor de monding der Merauke-rivier gebeurde niet meer; integendeel—de door stroom en wind weggedreven boeien werden door inboorlingen teruggebracht of van het wegdrijven werd onmiddellijk kennis gegeven aan het bestuur. Niet alleen bewogen zich de handelaars vrijelijk in de negorijen, om van de inlanders klappers en wat zij verder telen, te koopen, maar in de strandnegorijen begonnen zich vreemde visschers te vertoonen, die daar hun bedrijf uitoefenden, om de vangst te Merauke te verkoopen. Is het niet een idylle?

Daarbuiten was het nog niet zuiver, daar had men nog geen belang erbij zich in te

houden, daar werd nog gehongid, werden menschen onthoofd en kinderen geroofd; maar het was ook niet te verwachten, dat onze vestiging te Merauke plotseling orde zou scheppen over heel Zuid-Nieuw-Guinea. In 1904 verkregen de pioniers vriendschappelijke verbinding met een groot aantal tot dusver onbekende volksstammen, die ieder hun eigen taal spraken; de markt werd drukker bezocht, en men zag er handelaars komen, die, behalve de reeds genoemde artikelen, vogels, buideldieren en varkens te koop boden. Inderdaad was de orde gekomen, die nooit uitblijft wanneer één de baas is, de orde waarnaar verlangd was en waaraan de oorspronkelijke bevolking moest gewennen. De rooftochten naar het Britsche gebied hadden opgehouden, en slechts nu en dan moest nog met klem worden opgetreden tegen nog niet ganschelijk getemde stammen, waarbij bevriende negorijen—bij de olifanten-vangst geschiedt iets dergelijks—hulp verleenden. De militaire bezetting kon worden opgeheven en vervangen door eene politie-macht, die vooralsnog volkomen in staat blijkt om orde en rust op voldoende wijze te handhaven.

Kort geleden is Merauke, zooals het thans aan den bezoeker zich voordoet, beschreven in de Nieuwe Rotterdamse Courant.¹ Aan dit uitvoerige verhaal is veel van het volgende ontleend.

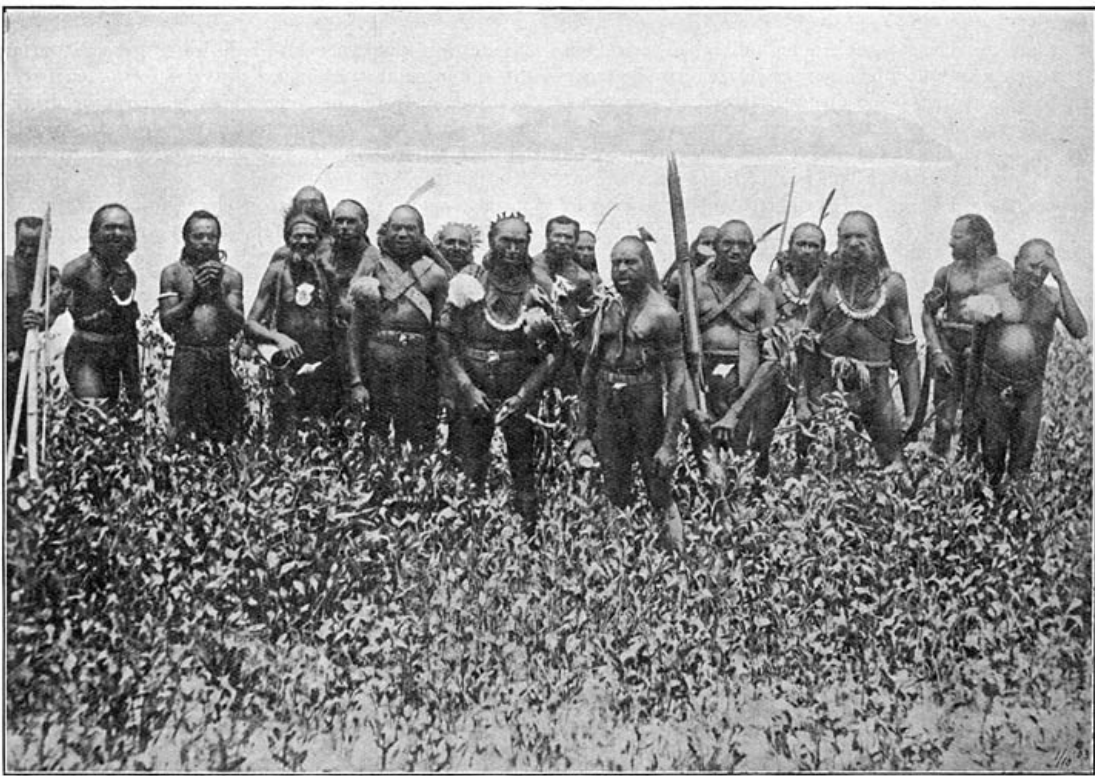

Clappertuin te Merauke.

Gewoonlijk komen de schepen bij de uiterton, op 15 K. M. afstand van Merauke, in 16 voet water bij laagwaterspring ten anker, om hoog water af te wachten. De vaargeul is aangegeven door een zestal boeien en kronkelt zeer eigenaardig, zoodat er buitengewone voorzichtigheid geboden is.

Aan den bezoeker die uit zee komt, doet het land zich voor als een lage, sterk begroeide vlakte. De lange, egale, aan den horizon in 't niet verloopende lijn der kruinen van het aan de kust staande geboomte, bijna alles klapperboomen, wordt slechts op ééne plaats afgebroken door de kruin van den zoogenaamden kroonboom, die reeds op 16 Eng. mijlen afstand in zee zichtbaar wordt en vroeger het punt was waarop peilingen genomen werden om de uiterton te vinden.

In 1905 is bezuiden den mond der rivier een vuurtoren geplaatst, een open, ijzeren opstand, wit geverfd en ruim 20 meter hoog, waarop een vast licht met verduisteringen staat. De "Lichtenlijst" geeft voor de ligging van dat licht 8° 28,5' Z. B. en 140° 21,5' O. L. Flauw steekt de toren tegen het geboomte af, en verder doet alleen een geringe verandering in tint van het groen de monding van de rivier vermoeden.

Marktbezoekers te Merauke.

Het water wast, het anker wordt gelicht; langzaam stoomt de boot op en langzaam verandert ook het panorama. Het geboomte wijkt uiteen, de riviermond teekent zich duidelijk af; nog een wending en in de verte ligt Merauke voor ons. Het eerst trekt de aandacht de op stroom liggende gouvernements-stoomer *Valk*, welk schip ter beschikking van het hoofd van gewestelijk bestuur gesteld is tot het doen van dienstreizen. De gezaghebber, de heer Hondius van Herwerden en de officieren van dien bodem hebben zich in den laatsten tijd zeer verdienstelijk gemaakt met kust- en rivieropnemingen, waarbij gebleken is dat de kustlijn op de zeekaart op sommige plaatsen van 12 tot 15 minuten verkeerd ligt.

Op den noordelijken oever van de rivier bespeuren we opgaand oerwoud en door de openingen in het bosch uitgestrekte vlakten, waarop de inboorlingen bezig zijn het droge gras en alang-alang in brand te steken, om het wild eruit te jagen en daarna te schieten. Hooge, zware rookwolken rijzen op en daartegen teekenen zich fantastisch de gestalten dezer menschen af. Hun jachtbuit zal bestaan uit wilde varkens en kangoeroe's en er zal feest zijn in de kampong bij hun terugkeer.

Op den zuidelijken oever ziet het er geheel anders uit. Aan de monding een uitgestrekte bank, die aan de landzijde met een strandbosch van rizoforen begroeid is. Verderop een strook laag struikgewas en, daarachter, een menigte daken van gegalvaniseerd ijzer en alang-alang. Slechts één rood pannen dak is er, op de woning van den assistent-resident Hellwig, den man, die de zaken op Zuid-Nieuw-Guinea met vaste hand heeft aangegrepen.

In de rivier steekt een houten, ietwat bouwvallige pier uit, waaraan een paar kleine handelsvaartuigen liggen. Dan volgt een vlakte en daarachter een laadhoofd op ijzeren schroefpalen, met kolenloodsen, op een 20 minuten afstands van de plaats als vergeten liggende. De gesteldheid van de kust is eigenaardig en doet aan haffvorming in het laatste stadium van dichtslibben denken. Evenwijdig aan de kust loopen tamelijk hooge zandruggen, dicht begroeid; tusschen die ruggen vlakten en moerassen, in den oostmoeson droog, in den westmoeson één uitgestrekt meer of moeras.

Bij het bouwen van Merauke hebben we onze kikvorschenaard niet verloochend. Het militaire kampement, opgebouwd uit ruime barakken, van Lombok afkomstig, werd op een vrij hoogen zandrug geplaatst. De woningen en kantoren der bestuursambtenaren, de toko's der handelaren enz. staan daarnaast in de vlakte. Alles ging goed, tot de westmoeson begon door te staan en bij hoog water daar alles onder water zette en, wat erger was, bij afloopen van het water voor een tijd alles onder water liet. Velerlei middelen werden aangewend om het water te keeren: stroombrekers, een dijk van klapperdoppen en zoo meer, tot men eindelijk ertoe overgegaan is een behoorlijken dijk met zeewering te maken, en het breken der golven heeft getemperd door een ervoor gelegen aanplant van strandbosch. Vrees voor die overstromingen was ook aanleiding om de kolenloodsen, en daarmede den laadsteiger—voor Merauke toch zoo'n dringende behoefte—op een grooten afstand landwaarts in op te richten.

De plaats beslaat een vrij groot oppervlak. Van boord af gezien heeft men aan zijn rechterhand aan den oever eerst de slachtplaats, meer landwaarts in het voormalige kampement, thans kazerne der pradjoerits, de officierswoningen betrokken door den instrukteur dier politiesoldaten, den dokter-djawa en ondergeschikte beampten.

Van het kampement naar links gaande, heeft men langs den oever, achter den dijk, eerst het waterreservoir, dan de woning van den assistent-resident, daarnaast diens kantoor, het postkantoor en 's lands kas, dan de societeit, die vroeger te Ampenan op Lombok stond; dan Toko Baroe, tevens koffiehuis, en op den linkervleugel, voorbij de pier, de toko, het kantoor en de magazijnen der Merauke-Compagnie. Bij de pier een primitieve opslagloods. Van die loods af loopt Décauville-spoor in twee richtingen: naar het kampement en, in de andere richting, naar het dwangarbeiderskwartier en de gevangenis. De plaats wordt doorsneden door zindelijke, smalle zandwegen.

Langs de Merauke-Compagnie landwaarts gaande, heeft men aan zijn linkerhand weer een zandrug, eenige nette woningen, o. a. voor den gehuwden machinist van de *Valk* en den controleur; verderop de gevangenis, een reeks barakken binnen een met prikkeldraad omrasterde ruimte, waar thans een 300-tal veroordeelden vertoeven, druk bezig gehouden met werken aan de zeekering, het ophoogen der oude, het aanleggen van nieuwe wegen en het indijken van het terrein. Rechts zien we verscheidene toko'tjes van Chineesche en Klingaleesche handelaren, opkoopters van copra.

De kom van de nederzetting, tusschen kampement, assistent-residentwoning en gevangenis, wordt gevormd door tal van grootere en kleinere huisjes van mindere beampten, gehuwden van de bemanning van de *Valk*, koelies en ruilers. Deze laatsten loopen de kampongs af, vestigen er zich voor eenigen tijd en ruilen klappers en andere artikelen des lands in tegen zaken van den meest uiteenloopenden aard.

De handel is echter slap geworden; de Papoea kreeg langzamerhand reeds al hetgeen hij begeerde, en list, dikwerf dwang, wordt door die ruilers toegepast om wat van hen te verkrijgen. Gaarne werpen zij zich op als tusschenpersonen, bemiddelaars tusschen bevolking en buitenstaanders, om zich zodoende een schijn van macht te geven en invloed te verkrijgen. Zij zijn het, die onzen bestuursinvloed en onze bemoeiingen tegenwerken. Zij hadden het monopolie, willen hun handen vrij hebben en zien met leede oogen aan, dat er toezicht op hun doen wordt gehouden. Van tijd tot tijd wordt zoo'n ruiler omgebracht, gewoonlijk ter vergelding van afzetterij, of omdat hij zich aan de maagden van den stam vergreep. Dan volgt wel de gerechte straf, maar de misdaad werd dikwerf uitgelokt.

Merauke heeft met een groot euvel te kampen: watergebrek. Wel werd er met groote kosten en moeite een put voor artesisch water geboord, maar dit water ruikt sterk naar zwavelwaterstof en bevat veel zouten, die het ongeschikt maken voor drinkwater. Het wordt alleen gebruikt voor bad-, wasch- en spoelwater. In den westmoeson geven putten op den landrug zeer goed drink- en kookwater, in den oostmoeson worden ze droog en heeft men voor zijn gebruik slechts regenwater, dat in groote cilindervormige reservoirs van gegalvaniseerd ijzer wordt opgevangen en zorgvuldig bewaard. De inlanders moeten het water dikwijls vèrweg halen, in lange bamboe-kokers, waarin het ook bewaard wordt.

Op Merauke is van alles te krijgen: levensmiddelen, dranken, manufakturen, schoenen en verschillende ruilmiddelen. Beloofde men zich vroeger gouden bergen van den handel in copra, met het oog op de uitgestrekte klapperbosschen aan de kust en den haast onmetelijken overvloed van klappers,—de gemakzucht, indolentie en zelfgenoegzaamheid van den Papoea deed deze verwachting in rook opgaan. Het is hem te veel moeite de klappers in zijn tuinen te verzamelen en over te brengen naar de kampong; hij plukt alleen wat hij voor zijn eigen behoefte noodig heeft. Den handelaars vergunnen die klappers te verzamelen doet hij evenmin; trouwens die menschen zijn veilig in de kampong, maar daarbuiten kan niet zoo op hen gelet worden en loopen zij gevaar overvallen en vermoord te worden, wat voor de inboorlingen tegenwoordig onaangename gevolgen heeft.

Twee- of driemaal 's weeks wordt er geslacht en is er versch vleesch te krijgen. Door een paar ondernemende Chineezzen en Klingaleezzen werden in de rivier sero's, groote vischfuiken, geplaatst, terwijl overigens met werp- en sleepnetten veel gevischt wordt, zoodat dagelijks overvloed van heerlijke versche visch te koop is.

Onlangs vestigden zich hier eenige Rottineezzen, een twaalfstal gezinnen, die aan dezen vruchtbaren bodem de voorkeur gaven boven de kalkrotsen van Rotti, en die, tuinbouw beoefenend, zorgen voor groenten en vruchten. Povere hutten sloegen zij op; gereedschappen en zaad werden hun verstrekt, en vlijtig gingen zij

aan het werk. De oogsten vallen bijzonder mede; sedert Januari kwam reeds de derde maïsogst binnen. Een gedeelte van het terrein wordt genivelleerd en tot sawah's omgewerkt. Een stuk grond te midden hunner tuinen, met de daarop staande palmen en andere boomen, wordt hun als kampong aangewezen en zoo worden deze arme Rottineezen langzamerhand welgestelde landbouwers. Door de opkoopers worden pisangs, papaja's en watermeloenen uit de kampong aangebracht.

Het voornemen bestaat, eenige landbouwers uit Java te laten overkomen om te trachten de Papoea's iets voor rijstkultuur te doen gevoelen. Zij houden wel van gekookte rijst en vragen er hier om, maar thuis zijn zij nog tevreden met hun sago en met klappers en als toespijs al wat loopt, vliegt en kruipt.

De huizen der inlanders zijn niet op palen, maar onmiddellijk op den grond gebouwd. Al de mannelijke bewoners van een dorp slapen te zamen in eenige mannenhuizen; in de vrouwenhuizen wonen ook de kinderen. De ongehuwde mannen slapen dus ook in de mannenhuizen, maar overdag houden zij verblijf in de jongelingshuizen, die buiten het dorp liggen. De mannen komen nooit in de vrouwenhuizen, de vrouwen evenmin in de mannenhuizen.

[115]

In de kampongs hebben de Papoea's veel varkens, maar zij zijn er niet toe te bewegen deze te ruilen en houden ze liever zelf. Alleen wanneer er een boete opgelegd is komen de varkens te voorschijn en worden gretig opgekocht. Vroeger werden er ook kroonduiven aangeboden, maar de Papoea's hebben door ruil nu reeds zooveel verkregen, dat deze jacht de moeite niet meer loont. Verder kan men kippen (nl. hanen), eenden en soms versche eieren koopen voor een daalder, drie gulden en een dubbeltje per stuk.

De Papoea's komen niet in het ouderlijk huis maar daarbuiten ter wereld, in het kraamhuisje, waarheen de vrouw zich, het vrouwenhuis verlatend, begeeft om hare bevalling af te wachten; dit is echter niet een afzondering die bepaaldelijk aan Nieuw-Guinea eigen is: men ziet ze op vele punten van den aardbol. De moeder zoogt het kind tot het een jaar of drie is, tenzij inmiddels een nieuwe spruit hare rechten doet gelden. Tot ongeveer hun tiende jaar groeien knapen en meisjes gezamenlijk op; daarna worden ze gesorteerd en de meisjes gekleed, wel heel weinig, alleen met een band van bladeren gemaakt. De jongens blijven loopen zooals zij ter wereld kwamen, ongerekend eenige sieraden aan hals en armen; later nog, als mannen, blijft versiering de hoofdzaak; van kleeding kan men bij hen eigenlijk niet spreken. Geurmakkers dragen broek en jas, als zij "in stad" komen en doen heel lang daarmee, omdat zij zich ontkleeden zoodra zij weder buiten den beschavingskring treden. Zijn de meisjes op een leeftijd gekomen, dat men haar onmogelijk meer tot de kinderen kan rekenen, dan worden haar neusschot en de oorlellen doorboord, en in de openingen fraaiigheden gehangen; zij leeren een en ander: breien en vlechten, pagaaïen, sago-bereiden en sirih-pruimen.

Het werk doen, dat is de taak der vrouw; de man gaat op jacht en ter vischvangst of luiert; zij onderhoudt de tuinen, klimt in den kokospalm om de noten te plukken, bereidt de sago en wat er verder gegeten wordt. De spijzen worden gepoft in de heete asch of gaar gestoofd tusschen heete steenen, een zeer algemeene en ook in onze broodbakkerijen gevolgde manier van doen. Met brandstof maakt men stukken klei gloeiend en tusschen deze worden, nadat de brandstof verteerd en de overblijfsels daarvan weggeruimd zijn, de spijzen, in bladeren gewikkeld, neergelegd; zoo stooft alles gaar in zijn eigen vocht.

Hoe de mannen en vrouwen van Merauke er uitzien blijkt uit de afbeeldingen; maar met een door het Rotterdamsche Museum voor land- en volkenkunde van den reeds genoemden heer J. H. Hondius van Herwerden, gezaghebber van de *Valk*, ontvangen verzameling ethnografica van Merauke naast mij, valt over hun uiterlijk nog wel een en ander te vertellen. De schenker van deze hoogst belangrijke collectie werd bij het bijeenbrengen daarvan ijverig geholpen door de pastoors H. Nollen en Ed. Cappers, beide van de Congregatie van het H. Hart te Tilburg; deze geestelijken bewegen zich vrijer dan de andere blanken der nederzetting te midden der inlandsche bevolking en kunnen, zij 't ook niet zonder moeite, door ruiling wel een en ander van haar machtig worden.

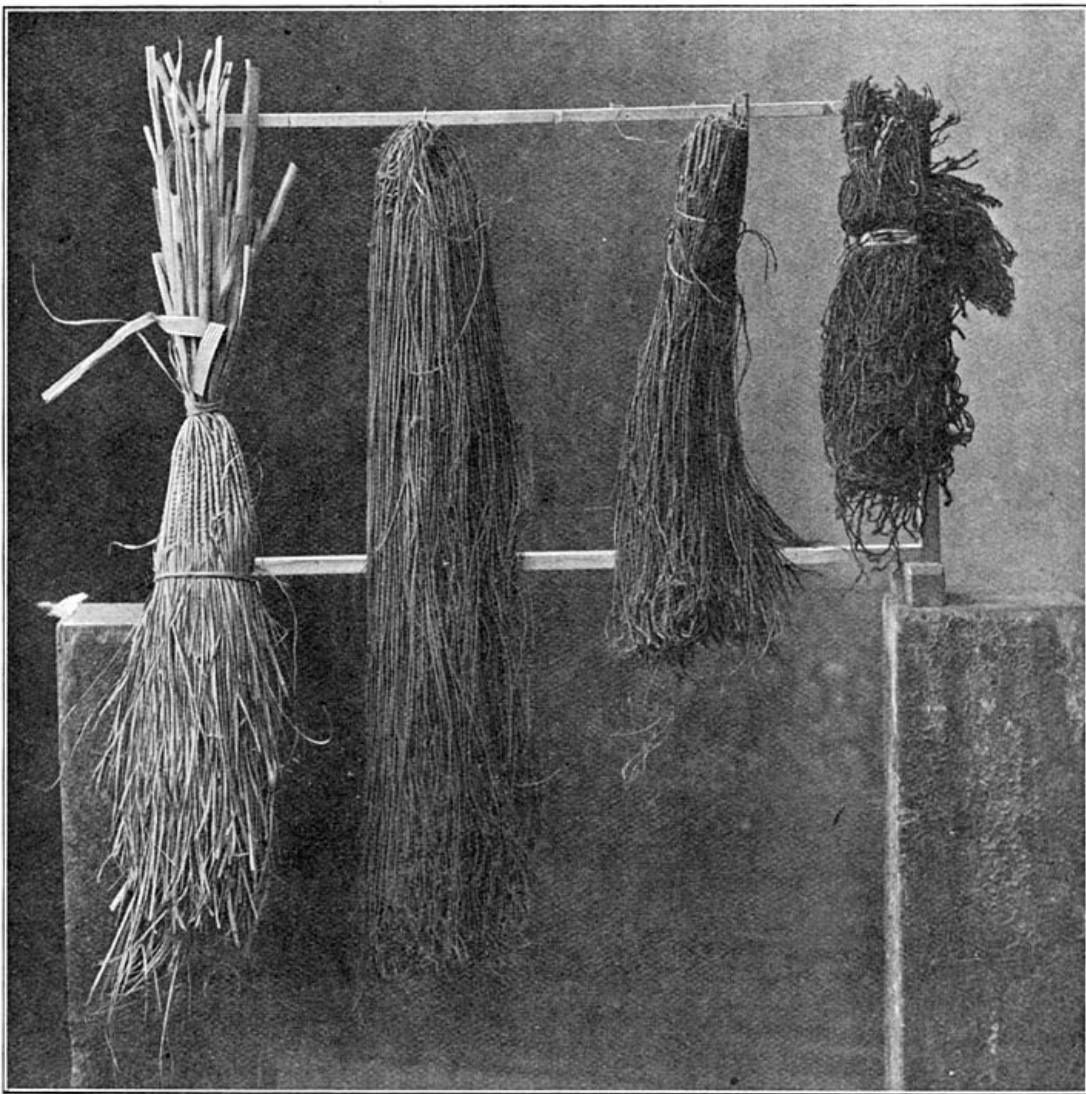
De ragebol van de Papoea's der noordkust is echt, maar het lang afhangende haar der mannen en vrouwen van Merauke is onecht; valsch haar is dus geen uitvinding der zoogenaamde beschaving. Afgesneden menschenharen, van allerlei herkomst, ook van afgeslagen koppen, worden met plantenvezels gedraaid tot een koordje, en deze koordjes aan bosjes hoofdhaar vastgebonden; zoowel mannen als vrouwen versieren zich met deze koordjes, m a j o e b e . En dan is er een haartooi, b e i s a m geheeten, vlechtjes van bies, waarvan men tafelmattjes vlecht ten onzent, en deze versiering dragen de s o m b - o n e m , de oudere mannen, in het haar gevlochten; en ten derde de m o e m b r e , dat zijn koordjes van plantenvezels gedraaid en rood geverfd, die de w a h o e k e , het huwbare meisje, of de s a o f , de pas getrouwde vrouw, aan hunne hoofdhaaren binden, aldus een kapsel vormend van grooten

omvang; soms dalen deze aanhangsels af tot over de heupen, en een ander maal maakt men van de bundels kokers, die stijf langs het hoofd hangen tot in den nek. Bij het aanbrengen van deze versieringen dienen beenen pennen, *b o a n*, in vorm gelijk aan de ouderwetsche pijpenwroeters van hazebeentjes. Men hecht aan deze versiering van het haar veel waarde, want als er een man gestorven is, vlecht de vrouw nieuwe tressen in het haar van het lijk.

Een sieraad uitsluitend voor mannen is een breede kuif van steile kasuarisvederen, die voor het voorhoofd vastgemaakt wordt.

Als de opening in de neusvleugels een voldoende grootte heeft, brengen de mannen daarin in vertikalen stand een *s a g a u*, een cylindertje van bamboe, met een gaatje in den wand voor de ademhaling; *p a p o e b a o n k e* heet het vischbeen waarmede neusvleugels en orellen doorboord worden; *k a m b e e t d e e* noemt men de oorsieraden van jongens en meisjes; *m b e a* die voor *e w a t i*, jonge ongehuwde mannen, en voor *k i w a s o e m i w o g g e*, dat zijn meisjes welke spoedig gaan trouwen; daarboven onderscheidt men nog de *i h i e r k e*, de oorring van rotan, van kasuaris-slagpennen of van een in zichzelf terugkeerenden rogstaart; het achtervoegsel *k e* is ook weder louter sieraad, zoodat *p o e r e n p o e r k e*, *s i d e* en *s i d e k e* hetzelfde beteekenen.

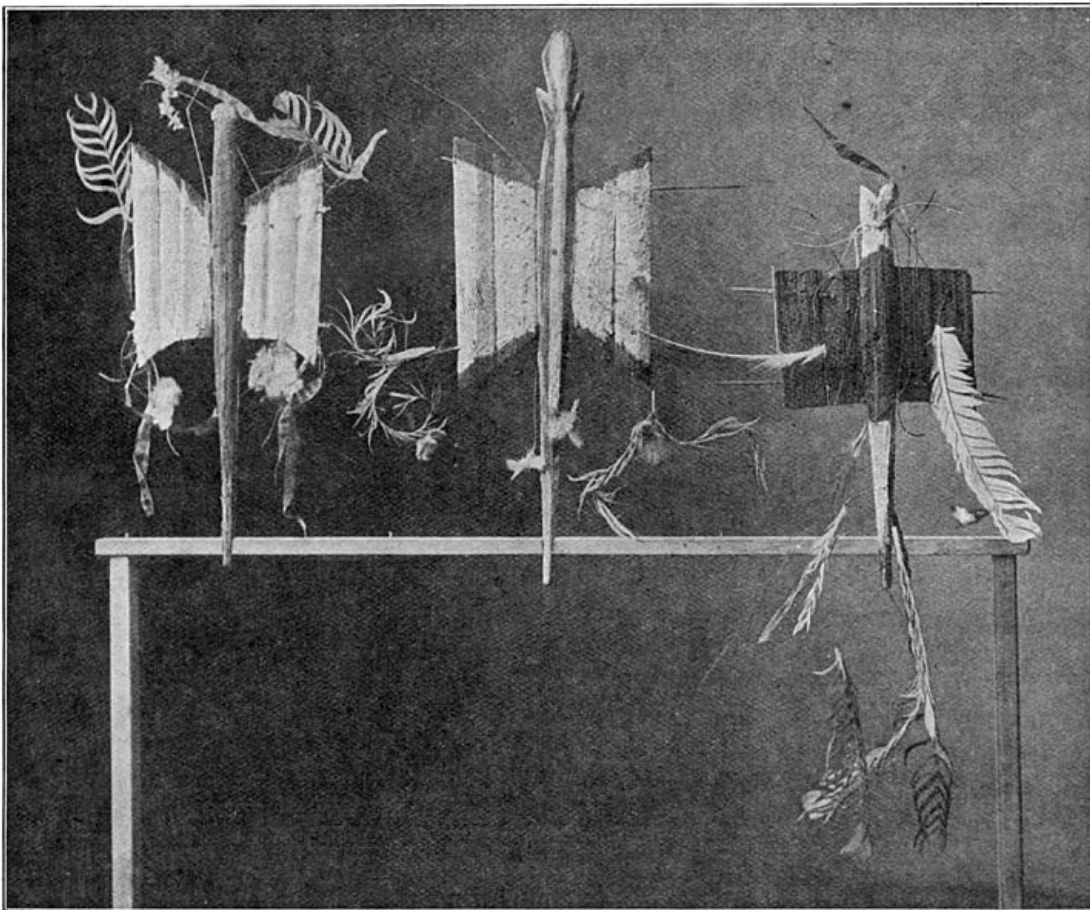
Om den hals draagt men ringen van door vlechtwerk vastgehouden tanden, *n g o t i n d e*, of van coyx-pitjes, *s a m o o n d e*, parelgrijze vruchtjes als jobs-tranen welbekend; een bundel gedroogde varkensstaartjes dragen de mannen als sieraad op de borst, ook wel een trosje ledige krabben-scharen, die onder het loopen tegen elkander rinkelen. Dan komen de bovenarm-banden, van tot een ring samengevoegde halfronde varkenstanden; verscheidene van deze ringen, onderling verbonden, draagt de inlander boven elkander, al naar gelang hij vele zwijnen gedood heeft; en dit eereteken voor moed, beleid en kracht wordt op prijs gesteld, want de zwijnenjacht met de primitieve wapens dezer menschen is een gevaarlijk werk. Kangoeroes noemt men hen die bang zijn, maar de moedigen noemen zichzelf varkens. Ook andere deelen van het varken, die hier ongenoemd blijven, worden tot armbanden verwerkt; *g o m o r e n k i e m b e* heeten deze verschillende banden. Om den pols dragen de boogschutters een beschermenden, breedten, gevlochten band, die de terugslaande boogpees opvangt. De *s e g o s k e* is de gesloten buikband van gevlochten rotan, die van onderen af over den man heengeschoven wordt, nadat het onderste gedeelte van zijn lichaam met olie glad gemaakt is; er komen aan dit werk verscheidene personen te pas, maar de ring zit dan ook, tenzij er een verzamelaar opdaagt, voor 't leven; over dezen buikband komt de *w i e b e k e*, een gordel, die stijf om den buikband gevlochten wordt van bies, een duim of vijf breed is en evenmin het lichaam ooit verlaat; aan den achterkant hangt een staartje van dezelfde materie en aan de voorzijde wordt de schelp vastgemaakt die aan dezen kant tot bedekking en bescherming dient. Het heeft veel moeite gekost, schrijft de heer Van Herwerden, deze voorwerpen te krijgen; want de man moest er uitgetrokken worden, en er is tusschen lichaam en gordel in den loop der jaren een zeer innige aanpassing gekomen.

Haar-aanhangsels voor mannen en vrouwen, Merauke (13180, 81, 82 en 78). 1/10 ware grootte.

De vrouwenkleding, om dit woord gemakshalve te blijven gebruiken, is niet zoo lastig; zij bestaat uit de *n o w a*, een band van vlechtwerk die om het middel geslagen wordt; in 't midden hangt daarvan af een dikke bundel van in de modder zwart geverfde strooken boombast, die tusschen de beenen doorgehaald wordt en van achteren een kussentje vormt; van den gordel hangen langs de dijen sierende helkleurige koordjes af, met kralen en coyx-pitjes. De onderbeenen en voeten dezer menschen zijn dikwijls wit gekleurd ten gevolge van het loopen door leemachtig slijk, nadat zij uit de prauwen gestapt zijn. De teenen staan veelal waaievormig uitgespreid.

Nu zijn er nog bijzondere sieraden en kenteekenen, die men niet altijd en niet bij iedereen aantreft; zoo dragen niet alle mannen de over de borst gekruiste banden en de gevlochten banden onder de knie, niet alle vrouwen de litteekens eener reeks opzettelijk toegebrachte huidwonden op buik, borst en beenen, eene versiering die men o. a. ook in centraal-Afrika en in Australië vindt. Deze litteekens, die als walletjes *en relief* op de huid liggen in gekruiste en evenwijdige lijnen, zouden, volgens de onlangs verschenen dissertatie van Dr. Koch, voor zoover zij op de buikhuid liggen, waarschijnlijk een gunstigen invloed uitoefenen op het verloop van graviditeit en partus. Zoo worden voorts het rouwmantelje, *s o j a*, en de rouwgordel, *s e n - n d o o n d e*, alleen bij rouw, de dansgordels, *m o e r k e*, bij den dans gedragen; beide eerstgenoemde zijn van grof maar allerinteressantst vlechtwerk, zwart en rood geverfd; de dansgordel is eigenlijk meer een schort van lang-afhangende plantenvezels. De *j a p o e*, een pluim van kasuarisvederen steekt men bij het dansen in den band van bovenarm of pols, en de *w a r k e* op de punt van een rotan die op den rug bevestigd wordt en boven het hoofd uitkomt. De afbeelding toont dat dit dansattribuut een vogel moet voorstellen; het is van zeer licht hout vervaardigd, wit en rood geverfd en met vederen versierd, en wiebelt onder de dansbewegingen op en neer aan de buigzame rotan. Zoo wordt ook maar nu en dan het gelaat van de mondhoeken naar de oogen in een gebogen lijn besmeerd met roode verf.

Dans-attributen in den vorm van vogels, Merauke (13234-36). 1/5.5 ware grootte.

Dr. Koch, wiens proefschrift over de anthropologie der bewoners van Zuidwest Nieuw-Guinea wij zoeven vermeldden, heeft op zijn reis 78 Tugere's van Merauke gemeten, n.l. 46 mannen, 16 vrouwen en 16 kinderen: de mannen hadden dooreengenomen een lengte van 167, de vrouwen van 156 centimeters; niet alleen de lengte, maar ook de schouderbreedte der mannen overtreft die van de vrouwen; de maat van de heup is de eenige die bij de vrouwen grooter is.

Aan het eind van de lange zeereis is men verbaasd hier, op dit afgelegen deel der zuidkust van Nieuw-Guinea, zulk een nederzetting te vinden. De vestiging heeft veel geld gekost, maar zij ziet er goed uit; en men is er veilig, ondanks de rondzwervende inlanders die de plaats doorkruisen, ongekleed maar prachtig opgetuigd. Meer dan elders is het doen doordringen van den bestuursinvloed hier een lastige zaak. Er is, naar 't schijnt, niemand aan wien men bevelen kan geven, niemand die verantwoordelijk is voor het minachten van wetten en bepalingen. Onder nagenoeg alle stammen van Zuid-Nieuw-Guinea zijn, voor zoover wij weten, stam-, kampong- of familiehoofden onbekend; men heeft dus geen vat op de menschen, men heeft alleen vat, of hoopt het te krijgen, op den mensch, den enkeling. Misschien ook gaat ons weten nog niet ver genoeg. Van de noordkust van Nieuw-Guinea is eveneens beweerd, dat men het gezag er niet kende, dat de macht was in handen van den sterkste. Daarna is het onjuiste van deze bewering voldoende gebleken; iets dat gelijkt op het gezag, op een beheer, is daar wel. En dit zal het gemakkelijker maken Noord-Nieuw-Guinea onder rechtstreeksch bestuur te brengen, indien daartoe aanleiding bestaat. Er is iets als een incidentje —een Indisch blad meldde het—dat wellicht het begin kan zijn van een beteren toestand. Klaagde eerst de Britsche overheid in het zuiden, nu doet, als het bericht juist is, de Duitsche hetzelfde in het noorden. De zaak is echter minder ernstig; in het zuiden gingen Nederlandsche onderdanen op Britsch gebied menschen schieten, in het noorden komen zij op Duitsch territoir paradijsvogels schieten; op zoek naar beter jachtterrein trokken zij in grooten getale het binnenland in. De mode, die voorschrijft dat een behoorlijke hoed met paradijsvogel-vederen moet getooid zijn, kan nu de aanleiding worden, dat ook Noord-Nieuw-Guinea onder rechtstreeksch bestuur gebracht wordt.

¹ Van 23 en 24 Juli, 3 September, 4 en 5 October, 2, 28 en 29 November en 24 December 1907.

Beschikbaarheid

Dit eBook is voor kosteloos gebruik door iedereen overal, met vrijwel geen beperkingen van welke soort dan ook. U mag het kopiëren, weggeven of hergebruiken onder de voorwaarden van de Project Gutenberg Licentie bij dit eBook of on-line op www.gutenberg.org.

Verscheen in twee afleveringen van *De Aarde en haar volken*, jaargang 1908.

De datum van overlijden van deze auteur is in Picarta gegeven als 1938. Andere bronnen suggereren 1932.

Van dezelfde auteur zijn nog een aantal reisboeken verschenen, o.a.:

Reizen in Midden-Sumatra 1877-1879, door de leden der Sumatra-expeditie, uitgerust door het Aardrijkskundig Genootschap, Leiden, Brill, 1881-1882. 2 dl.

De Sumatra-expeditie van 1877: herinneringen van Joh. F. Snelleman, 's-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1934. 34 p.

Verder een groot aantal bijdragen aan tijdschriften en naslagwerken over Nederlands-Indië.

Dit eBook is geproduceerd door Jeroen Hellingman en het on-line gedistribueerd correctie team op www.pgdp.net.

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org.

This eBook is produced by Jeroen Hellingman and the Online Distributed Proofreading Team at www.pgdp.net.

Codering

Dit bestand is in een verouderde spelling. Er is geen poging gedaan de tekst te moderniseren. Afgebroken woorden aan het einde van de regel zijn stilzwijgend hersteld. Kennelijke zetfouten in het origineel zijn gecorrigeerd. Dergelijke correcties zijn gemarkeerd met het corr-element.

Hoewel in het origineel laag liggende aanhalingstekens openen gebruikt, zijn deze in dit bestand gecodeerd met ". Geneste dubbele aanhalingstekens zijn stilzwijgend veranderd in enkele aanhalingstekens.

Documentgeschiedenis

2007-11-28 begonnen.

Verbeteringen

De volgende verbeteringen zijn aangebracht in de tekst:

Plaats	Bron	Verbetering
Bladzijde 111	Bouterike	Bouterika
Bladzijde 114	postkantoor	postkantoor
Bladzijde 117	Misschien	Misschien

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MERAUKE, EN WAT DAARAAN VOORAFGING ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying

with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the

United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary

Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the

Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

